

Yttrande

Betänkandet En gemensam angelägenhet (SOU 2020:46) Fi2020/03418

Svenska kyrkan är närvarande i hela Sverige genom sina drygt 1300 församlingar. I församlingarnas diakonala verksamheter eftersträvar Svenska kyrkan att bedriva ett kvalificerat, rättighetsbaserat och långsiktigt hållbart socialt arbete. I dessa verksamheter är Svenska kyrkan mån om god samverkan med myndigheter och andra samhällsaktörer. Svenska kyrkan ser också som sitt uppdrag att erbjuda gemenskapsfrämjande och existentiell stöd, och på så sätt bidra till att stärka människors livsmod och framtidshopp.

Svenska kyrkans allmänna synpunkter:

- Svenska kyrkan delar i stort den problembild vad gäller rådande samhällsutmaningar som betänkandet beskriver. I kristen tro och etik är det okränkbara människovärdet en fundamental tanke. I denna människovärdesprincip ingår respekt för varje människa och att ingen får utnyttjas på ett otillbörligt sätt. Den omfattar att aktivt verka för att främja andra människors väl till exempel i form av krav på likvärdiga förutsättningar, rättvis fördelning av samhällets resurser och jämlikhet mellan människor.
- Svenska kyrkan instämmer i betänkandets slutsats att åtgärder för ökad jämlikhet förutsätter insatser inom ett brett spektrum av politikområden och vill betona betydelsen av åtgärder framöver som bidrar till att utjämna skillnader i barns och ungas uppväxtförhållanden inklusive utbildning, som främjar god folkhälsa, goda arbetsvillkor, jämställdhet vad gäller kvinnors och mäns förutsättningar och social tillit.
- Svenska kyrkan instämmer i betänkandets återkommande slutsats att ett strategiskt arbete för att begränsa eller minska den ekonomiska ojämlikheten kräver samordnade insatser mellan statlig, regional och kommunal nivå liksom samverkan mellan olika samhällssektorer.
- Svenska kyrkan noterar att betänkandets skrivningar kring civilsamhällets roll i samhällskontraktet är få. Det är anmärkningsvärt inte minst utifrån det mål som lades fast i propositionen *En politik för det civila samhället* (2009/10:55), vilken betonar dialogen med det civila samhällets organisationer i syfte att stärka civilsamhällets förutsättningar att bidra till samhällsutvecklingen och välfärden. Civilsamhällets verksamheter präglas i hög utsträckning av professionalism och bidrar till utveckling av sociala innovationer. Civilsamhällets organisationer behöver vara självklara samverkanspartner i uppgiften att skapa ett socialt hållbart samhälle.
- Svenska kyrkan är kritisk till att den omfattande del av civilsamhället som utgörs av kyrkor och andra trossamfund inte representerats i kommissionens referensgrupp. Församlingarna kan, genom diakonala insatser och självvård, bidra till att dämpa effekterna av social utsatthet

och utestängning. Det handlar om förebyggande hälsofrämjande insatser, liksom att möta social utsatthet i gränssnittet till de offentliga systemens åtagande. Detta gäller inte minst i samband med rådande pandemi.

- Svenska kyrkan avvisar av flera skäl och med enfaset förslaget att finansiera delar av betänkandets förslag genom att sänka biståndsramen från 1 till 0,7 procent av BNI. Det strider mot grundläggande värderingar som motiverar arbete för ökad jämlikhet och strider direkt mot det tionde Globala målet som handlar om att minska ojämlikhet inom och *mellan* länder.

Svenska kyrkans specifika synpunkter

Svenska kyrkan väljer att ge synpunkter på några enskilda delar av betänkandet, som kan kopplas till erfarenheter som församlingarna gör genom sina verksamheter och till tidigare gjorda ställningstaganden från Svenska kyrkans sida.

17 Utbildning och kultur

Svenska kyrkan väljer att inte kommentera betänkandets olika rekommendationer och förslag avseende förskola och skola men bekräftar betydelsen av ett brett spektrum av insatser från det offentliga som fortsatt stärker och utvecklar förutsättningarna för förskolan och skolan att ge kvalitativ och likvärdig utbildning till barn och unga. Utifrån barnet som rättighetsbärare i enlighet med barnkonventionens skrivningar om barnets bästa och barns rätt till fysisk, psykisk, andlig, moralisk och social utveckling, behöver förskolan och skolan vara ett prioriterat samhällsuppdrag. Skolan är hela samhällets angelägenhet utifrån att den ska utrusta människor att utveckla sin egen potential och gemensamt ta ansvar för samhällsbygget. Det är en oroande situation att förskola och skola på många orter inte har tillräckliga resurser eller kompetens att möta de utmaningar som det kan innebära att ha många elever som växer upp under socioekonomiskt svårare villkor, kommer från studieovana miljöer eller är utrikes födda. Det är också väsentligt att samhället kan erbjuda goda skolresurser för barn och unga med funktionsnedsättning t.ex. i form av resursskolor. Förskola och skola ska kunna erbjuda likvärdig kvalitet på utbildningen liksom en likvärdig bedömning av elevernas prestationer oavsett lokalisering och skolform.

Svenska kyrkan vill också påtala värdet för barn och unga att dagligen, i skolvardagen, möta barn med olika social och kulturell bakgrund. På så sätt stärks integrationen, byggs tillit mellan människor, övas demokrati och främjas demokratiska värderingar. Förskolan och grundskolan behöver kunna fullgöra sitt kompensatoriska uppdrag till stöd för barn och unga från till exempel studieovana familjer. Skolframgång har en stor betydelse för barns och ungas framtida livsval och genomförd utbildning är avgörande för en människas försörjningsförmåga i vuxenlivet, i synnerhet när yrkeslivet framöver kommer att kräva kontinuerlig kompetensutveckling.

17.3.4 Vuxenutbildning och livslångt lärande

Vuxenutbildningen

Svenska kyrkan vill betona betydelsen av de idéburna organisationernas folkbildningstradition för kunskapsinhämtning och för delaktighet i samhällssamtalet och i de demokratiska processerna. Betänkandet understryker betydelsen av livslångt lärande och former för anpassat lärande för grupper av vuxna med ofullständig skolgång eller med kort tid i Sverige. Svenska kyrkan menar att

civilsamhällets långa erfarenhet av folkbildningsarbete även fortsättningsvis utgör en viktig samhällsresurs som bör tillvaratas i ett intensifierat arbete med vuxenutbildning.

19.3.1 Asyltiden.

Förslagen i denna del av betänkandet bygger i stor utsträckning på betänkandet *Ett ordnat mottagande – gemensamt ansvar för snabb etablering eller återvändande (SOU 2018:22)* även benämnt som Mottagandeutredningen. Svenska kyrkan var remissinstans för Mottagandeutredningen och var till största delen positiv till utredningens huvudförslag. Jämlikhetskommissionens rekommendationer för asylområdet utgår dock från Mottagandeutredningens alternativa förslag.

Statligt ansvar under hela asylprocessen

Svenska kyrkan avstyrker rekommendationen att Mottagandeutredningens alternativa förslag ska genomföras. I yttrandet över Mottagandeutredningen framhöll Svenska kyrkan vikten av att varje enskild individ respekteras och att individuella behov och önskemål beaktas i så hög utsträckning som möjligt. Till dessa behov hör även att få tillhöra sociala och andra meningsskapande sammanhang. Det alternativa förslaget riskerar i större utsträckning än huvudförslaget att isolera asylsökande från det omgivande samhället vilket är till nackdel för integrationen och de sökandes välmående och psykiska hälsa.

Svenska kyrkans var en av två organisationer som intervjuades av Brottsförebyggande rådet för studien *Brott och brottsutsatthet på kollektiva asylboenden under 2018* (rapport 2020:16). Av studien framgår att utformningen av boenden påverkar de asylsökandes brottsutsatthet. Svenska kyrkans diakoner, verksamma vid asylboendena, lyfte särskilt kvinnors utsatta situation. Svenska kyrkan avråder därför från nya kollektiva asylboenden. Vid utformning av nya asylboenden bör de slutsatser och förslag beaktas som Brottsförebyggande rådet lyfter fram i sin studie.

Svenska kyrkan vill även framhålla vikten av att asylboenden måste vara barnanpassade och ta hänsyn till barns rättigheter. Vid utformningen av dessa boenden bör synpunkter inhämtas från barn med egna erfarenheter av att bo på asylboende.

Upphäv bestämmelserna om eget boende under asyltiden

Svenska kyrkan avstyrker rekommendationen att ta bort möjligheten till eget boende med bibehållen dagersättning. Svenska kyrkan instämmer i att segregation och trångboddhet måste motverkas, men menar att detta kan ske på andra sätt exempelvis genom social prövning eller nuvarande system med en förteckning över områden. Individens självbestämmanderätt och möjligheten att styra och planera över sitt eget liv bör respekteras.

Samhällsorientering för asylsökande

Svenska kyrkan är positiv till förslaget att samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare även ska omfatta asylsökande. Det är av betänkandet otydligt om samhällsorienteringen är tänkt att vara ett erbjudande till den asylsökande eller ett obligatorium. I Mottagandeutredningen fanns förslag på sanktioner för asylsökande som inte deltar vid exempelvis samhällsinformation. Svenska kyrkan vill därför hänvisa till sitt yttrande över Mottagandeutredningen i denna del. Där framhåller Svenska kyrkan att sanktioner såsom att suspendera dagersättningen skulle drabba människor i redan utsatta situationer.

Höj dagersättningen för asylsökande

Svenska kyrkan ser det som angeläget att dagersättningen för asylsökande höjs. Dagersättningen är mycket låg och har inte justerats på snart 30 år. En höjning av dagersättningen gör att individen inte behöver ansöka om särskilt bistånd för basala behov. Därmed ökar individens självbestämmande genom att individen själv får bedöma vilka behov hen har och hur pengarna ska användas. Det kan även ifrågasättas att ersättningen för barn till asylsökande minskar efter andra barnet i motsats till den ersättning som gäller för föräldrar folkbokförda i Sverige.

19.3.3 Etableringsinsatser för nyanlända vuxna

Svenska för invandrare

Svenska kyrkan är positiv till rekommendationen om ökad digitalisering av sfi och framtagandet av standardiserade läromedel i syfte att skapa ökad likvärdighet. Under covid-19-pandemin har erfarenheten hos offentliga aktörer och civilsamhället byggts upp kring digitala lösningar för undervisning och digitala hjälpmedel. Dessa erfarenheter bör beaktas. Svenska kyrkan vill framhålla att den digitala kompetensen kan variera mycket hos nyanlända liksom även tillgång till dator och internetuppkoppling. Svenska kyrkan erfar att digital undervisning har fungerat mindre bra för studieovana.

19.3.4 Jämställd integration

Sammanhållen etableringsinsats för utrikes födda kvinnor med kort utbildning oavsett vistelsetid

Svenska kyrkan är positiv till rekommendationen att Arbetsförmedlingen måste kunna erbjuda sammanhållna introducerande etableringsinsatser för utrikes födda kvinnor med kort utbildning och liten arbetserfarenhet. Svenska kyrkan är även positiv till rekommendationen att insatserna bör utvärderas med ett bredare integrationsfokus.

Jämlikhetskommissionen lyfter fram projekt drivna av civilsamhället eller projekt som drivs i partnerskap (IOP). Svenska kyrkan har god erfarenhet av att driva arbetsmarknadsprojekt för människor som står långt ifrån arbetsmarknaden. Ett exempel är det pågående projektet *Skapa plats* som är finansierat av Europeiska socialfonden. Projektet är sprunget ur erfarenheter från flera internt och externfinansierade projekt som Svenska kyrkan genomfört de senaste åren. Dessa projekterfarenheter belyser målgruppens behov.

Svenska kyrkan ser att brister i sammanhållna metoder och arbetssätt samt svag eller oklar samverkan mellan den sändande parten och praktikplatsen ökar risken för inlåsnings effekter, vilket missgynnar utrikesfödda kvinnors stegförflyttning. Församlingar som möter denna målgrupp lyfter behovet av att arbeta hälsofrämjande för att bidra till ökad egenmakt och stärka individens förmåga att navigera i sitt nya hemland. Språk, hälsa och en bättre förståelse av hur samhället är organiserat skapar en bättre förutsättning vid inträdet på arbetsmarknaden. Församlingarna efterlyser även utvecklade metoder för att kunna mäta den stegförflyttning som sker under praktikperioden då de metodstöd som använts för detta ändamål hittills visat sig svåra för målgruppen att ta till sig.

Det finns stora fördelar med goda relationer och samarbete mellan olika aktörer. Svenska kyrkan vill framhålla vikten av goda kedjor, där myndigheter, kyrka och andra civilsamhällesaktörer samt näringsliv krokar arm som jämbördiga parter, följer individen och arbetar tillsammans för att stärka dennes förmåga att förstå samhället. På så sätt skapas nätverk och plattformar som underlättar kvinnornas etablering på arbetsmarknaden.

Svenska kyrkan vill påminna om att regelverket kring IOP eller andra former av samverkan som innefattar ekonomiska transaktioner behöver förändras för att i större utsträckning möjliggöra samarbete med Arbetsförmedlingen. Detta har Svenska kyrkan framfört i yttrandet över betänkandet Idéburen välfärd (SOU 2019:56).

Förtydligande av jämställdhetsperspektivet i regleringen av samhällsorienteringens omfattning och innehåll

Svenska kyrkan välkomnar förslaget att förtydliga jämställdhetsperspektivet i förordningen (2010:1138) om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare.

19.3.5 Ökad statlig finansiering av integrationen

Statligt ansvar för etablering av nyanlända

Svenska kyrkan är positiv till att frågan om ett ökat statligt ansvar för etablering av nyanlända utreds.

20.3.1 Förbättrad tillgång till ekonomiskt överkomliga bostäder

Svenska kyrkan anser att bostadsfrågan/-politiken är en prioriterad fråga för ett jämlikt och hållbart samhälle och delar betänkandets slutsats att situationen för grupper med svag ställning på bostadsmarknaden behöver förbättras. Både FN:s deklaration om mänskliga rättigheter och regeringsformen framhåller rätten till bostad. I många fall fungerar det inte att lämna över förverkligandet av denna rättighet till en affärsdriven marknad. Människor med låga inkomster som inte lyckats ta sig in på bostadsmarknaden, strukturellt hemlösa, och människor med sociala problem, socialt hemlösa, lämnas utanför. I stället skapas en sekundär marknad med tillfälliga kontrakt och dyra andrahandshyror.

Svenska kyrkans diakoner vittnar om att människor vänder sig till församlingarna och söker hjälp för att kunna betala sina hyror och hyresskulder. Man möter även människor i akut hemlöshet. En vanlig prioritering inom Svenska kyrkans diakonala verksamhet när det gäller ekonomiska bidrag från kyrkans fondmedel till enskilda gäller bistånd till hyresskulder. Detta med anledning av att en vräkning kan innebära risk för hemlöshet och långvariga svårigheter med att få ett nytt hyreskontrakt. Församlingar och stadsmissioner bidrar med förebyggande arbete som innebär bland annat stöd och rådgivning kring ekonomi, vräkningsförebyggande och ekonomiskt bistånd. Fattigdomsbekämpande insatser såsom utdelning av matkassar kan innebära ett reellt bidrag som gör att man kan betala hyran en månad till. Ett antal stadsmissioner samverkar med kommunen kring konceptet *Bostad först*.

Återställt mål för bostadspolitik

Svenska kyrkan tillstyrker förslaget om ett återgående till den målformulering för bostadspolitik som gällde fram till 2008. Svenska kyrkan menar att de utmaningar som finns kopplade till bostadsförsörjningen för olika grupper i samhället (och i synnerhet för grupper med mindre ekonomiska förutsättningar) behöver lösas genom breda och samordnade bostadspolitiska åtaganden.

20.3.4 En social bostadspolitik

Svenska kyrkan instämmer i att den generella bostadspolitik, som är marknadsdriven, behöver kompletteras med en social bostadspolitik som söker sär lösningar och ett ökat utbud av bostäder för grupper med svag ställning och svårigheter på bostadsmarknaden. I dagsläget har kommunerna ett

bostadsförsörjningsansvar för sina medborgare. Att bygga billiga bostäder för människor med låga inkomster, och ibland med sociala problem, är dock svårt att kombinera med de allmännyttiga bostadsföretagens uppdrag att samtidigt drivas affärsmässigt. Svenska kyrkan ställer sig bakom förslaget om att regeringen bör låta undersöka fler alternativ för en svensk social bostadssektor genom att ge tilläggsdirektiv till utredningen om en socialt hållbar bostadsförsörjning (Fi 2020:06).

Svenska kyrkan delar synen på att det finns argument för att bostadsförsörjningsansvaret behöver lösas på en mer övergripande nivå genom en samverkan mellan kommunerna, regionerna och staten. Inte minst när det gäller särskilt utsatta grupper, socialt och strukturellt hemlösa, behövs en nationell strategi. En strategi där staten har det övergripande ansvaret men där tydligare krav ställs på kommunerna. I denna fråga har Svenska kyrkan tagit intryck av Sveriges stadsmissioners förslag till nationell strategi mot hemlöshet.

Modeller för att hantera strukturell hemlöshet bland barnfamiljer

Svenska kyrkan anser att den evidensbaserade modellen *Bostad först* bör spridas ytterligare. Denna modell iscensätter tanken om att rätten till bostad är något som man har och inte något som man måste förtjäna. Redan från början av processen erbjuds individen en bostad, och till detta läggs sedan socialt stöd. Svenska kyrkan menar att en fast punkt i tillvaron, tillsammans med hjälp till självhjälp, kan ge människor möjlighet och kraft att växa och bidra till ökad livskvalitet. Inte minst för barnfamiljer bör en sådan trygghet prioriteras. Svenska kyrkan ser positivt på förslaget att ge Boverket och Socialstyrelsen i uppdrag, tillsammans med intresserade kommuner, att utveckla metoder, däribland metoden *Bostad först*, för användning i relation till grupper av hemlösa och framförallt barnfamiljer. Detta för att motverka att hemlöshetsituationen leder till nya problem, som till exempel minskad skolframgång och därmed reducerade möjligheter i framtiden.

Svenska kyrkan vill också peka på den problematik som utgörs av den akuta hemlösheten. Till denna kategori räknas personer i akut behov av tak över huvudet och som är hänvisade till akutboenden, härbärgen, jourboenden eller sover på gatan. I den senaste nationella mätningen, som utfördes av Socialstyrelsen år 2017, beräknades drygt 33 000 personer leva i akut hemlöshet. Då har EU-medborgare och papperslösa som hör till denna grupp inte räknats in i den officiella statistiken. Även i denna fråga efterfrågar Svenska kyrkan stärkta och samordnade strategier från samhällets sida.

29.3 Finansiering - översikt

En temporär omdisposition av biståndsbudgeten

Svenska kyrkan avvisar av flera skäl och med enfaset förslaget att finansiera delar av förslagen genom att sänka biståndsramen från 1 till 0,7 procent av BNI.

Förslaget bygger på en bakvänd logik – att kommissionen vill stärka situationen för människor som är i en svår situation i Sverige genom att minska stödet till dem som lever i ännu större utsatthet i andra delar av världen. Det strider mot grundläggande värderingar som motiverar arbete för ökad jämlikhet, och övertygelsen om alla människors lika värde och rättigheter. Förslaget strider också direkt mot det tionde Globala målet som handlar om att minska ojämlikhet inom *och mellan* länder.

De direkta effekterna av förslaget skulle bli att ett stort antal människor runtom i världen skulle gå miste om stöd i sitt arbete för till exempel demokrati, hälsa, jämställdhet, klimatanpassning och matsäkerhet. En drastiskt minskad biståndsbudget riskerar att skada Sveriges internationella anseende och möjligheter att påverka utvecklingen i olika sammanhang. Erfarenheten visar också att om

Sverige med sin höga ambitionsnivå och erkänt goda kvalitet i det internationella samarbetet skär ned biståndet så är risken stor att andra länder följer efter.

Det är vidare felaktigt att se utvecklingssamarbetet enbart som en kostnad och uttryck för internationell solidaritet. Sveriges framtida välfärd är i högsta grad beroende av förhållandena i omvärlden. Som ett av Sveriges viktigaste verktyg för att bidra till en positiv utveckling i vår omvärld bör därför utvecklingssamarbetet också ses som en investering i vår gemensamma framtida trygghet.

Till sist är tidpunkten för förslaget särskilt illa vald. De globala behoven av såväl humanitärt bistånd som utvecklingssamarbete har ökat kraftigt under pandemin, samtidigt som andra flöden (investeringar och remitteringar) har minskat kraftigt.

Uppsala 18 mars 2021

Antje Jackelén
Ärkebiskop, ordförande

Karin Sarja
Avdelningschef